

POSOČJE V BRONASTI DOBI

DRAGO SVOLJŠAK

Narodni muzej, Prešernova 20, YU-61000 Ljubljana

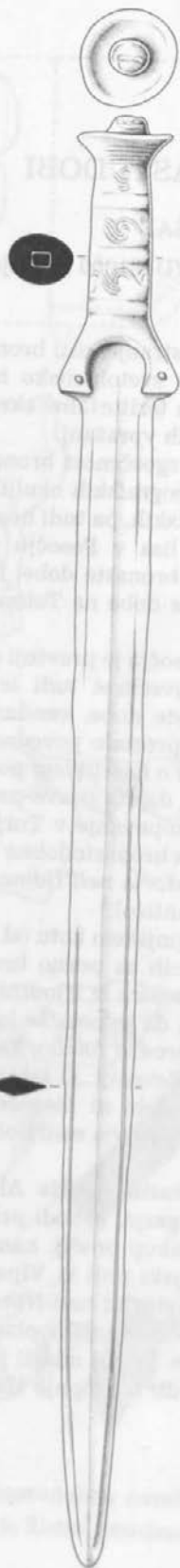
Praznina, ki zeva v Posočju na kartah razprostranjenosti bronastodobnih najdišč v Sloveniji,² nas, vajene istovetnosti Posočja s svetolucijsko halštatsko kulturno skupino,³ vajene njene ustvarjalne živahnosti in teritorialne ekspanzivnosti, najbrž hudo preseneča in nam zastavlja vrsto zanimivih vprašanj.

Ta so toliko bolj upravičena ob pogledu na zgoščenost bronastodobne poselitve na Krasu in tudi v sosednji Furlaniji, v dveh geografskih okoljih, ki v primerjavi s Posočjem nimata posebnih prednosti, niti klimatskih, pa tudi ne ekonomskih. Razlog za takšno stanje je povsem preprost – bela lisa v Posočju je posledica slabše raziskanosti, nekakšnega ogibanja problemom bronaste dobe, kar ima, vsaj zdi se tako, vzgibe v favoriziranju raziskovanj železne dobe na Tolminskem in antike na Vipavskem.

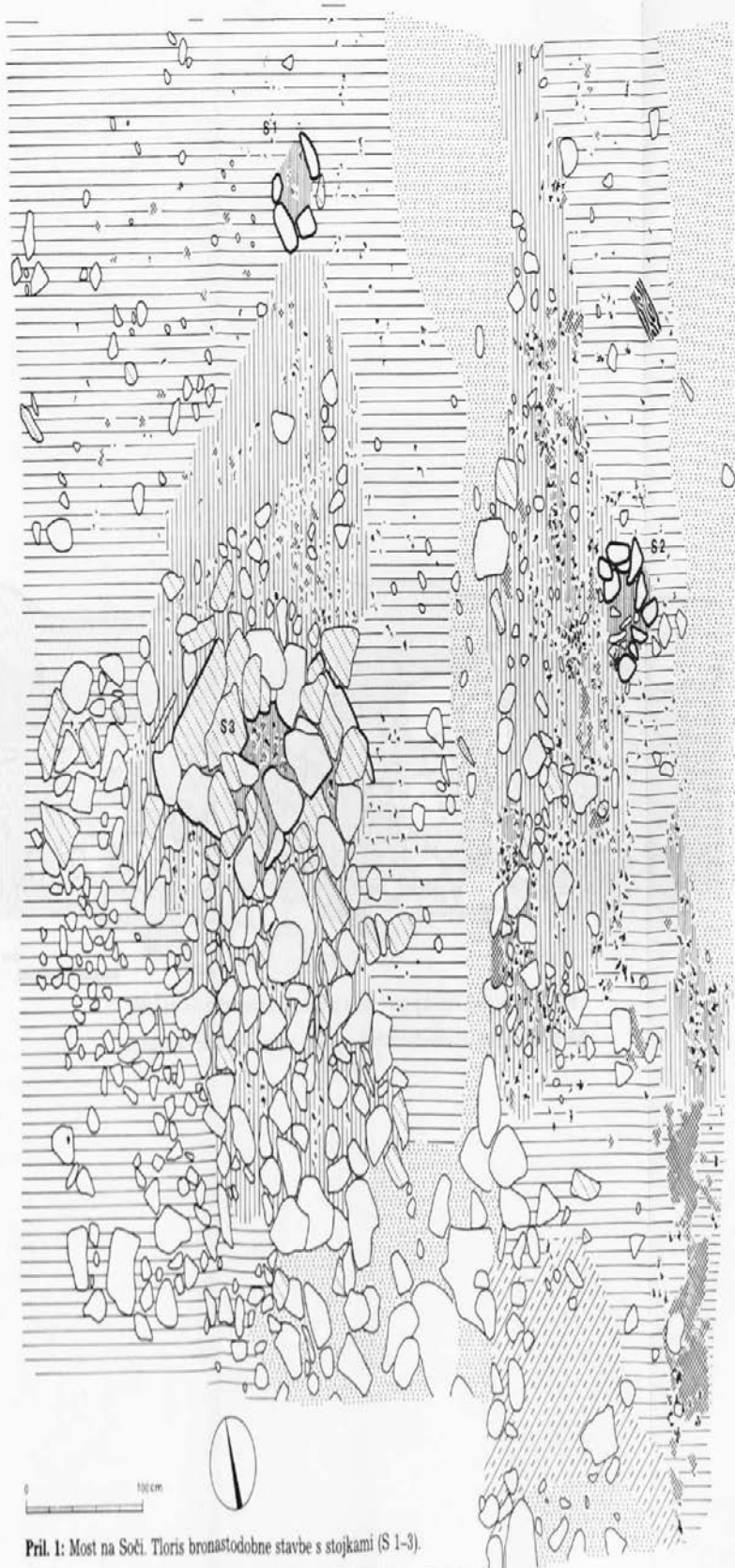
Do sedaj znano bronastodobno gradivo iz Posočja je pravšnji dokaz o absurdnosti takega stanja (sl. 7). Povečini naključne, največkrat tudi le posamične najdbe časovno sicer zapolnjujejo vse stopnje bronaste dobe, vendar so za poglobljena razmišljanja o bronasti dobi v Posočju še vse premalo povedne. Izjema sta morda depoja iz Grgarja in Šempetra pri Gorici,⁴ ki pa o naselitveni podobi v Posočju, prvi kot livarski zakop, drugi kot votivni depo, ne dajeta prave podobe. Edini načrtni poseg je bilo v preteklosti Marchesettijevo izkopavanje v Turjevi (Kovačevi) jami pri Robiču,⁵ od koder izvira verjetno najstarejša bronastodobna keramika v Posočju, če sodimo po objavi v katalogu razstave *Preistoria nell'Udinese* (Udine 1981, 51), morda celo iz zgodnje bronaste dobe (bronzo antico).⁶

Plavutasta sekira s Kobariškega stola v Breginjskem kotu (sl. 2: 1)⁷ sodi v skupino plavutastih sekir s nepoudarjeno peto, značilnih za pozno bronasto dobo (*bronzo recente*, br. doba D, Ha Al),⁸ kar velja tudi za sekiro iz Hlodiča (*Clodig*) v Nadiških dolinah. Pri sekiri s Kozmeric (sl. 2: 2) se zdi, da je peta že ločena, da sodi zato v skupino plavutastih sekir s poudarjeno peto (*bronzo finale*), kar velja še toliko bolj za sekiro iz Barnasa (*Vernassino*) v Beneški Sloveniji. O sekiri iz Bodreža kaj več kot posplošenih sodb o pripadnosti bronasti dobi ni mogoče izreči, skupaj z že omenjenimi pa tvori zanimivo skupino sekir iz hribovja med Sočo in Nadižo, medtem ko jih v preostalem Posočju zaenkrat še ni.

Meč tipa Illertissen, oz. njegova bližnja različica (Ha Al/A2) iz Strmca pod Predelom (sl. 1) in depo bronastih srpov iz Grgarja, ki sodi prav tako v stopnjo Ha A pozne bronaste dobe in je opredeljen kot zakop orodij, namenjenih pretalitvi in popravilu, sta lahko kašipota na prazgodovinski poti iz Vipavske doline (zveza s Krasom in Furlanijo) mimo gradišča na Sv. Katarini nad Novo Gorico in Gradišča v Grgarju (odlomki kaštelirske lončevine), preko Banjske planote na Most na Soči ter dalje po dolini Soče čez Predel na Koroško. Nekaj mlajši je ob tej poti Tolmin,⁹ nekaj starejši, v odnosu do obeh opisanih najdb iz stopnje Ha A, pa Most na Soči.

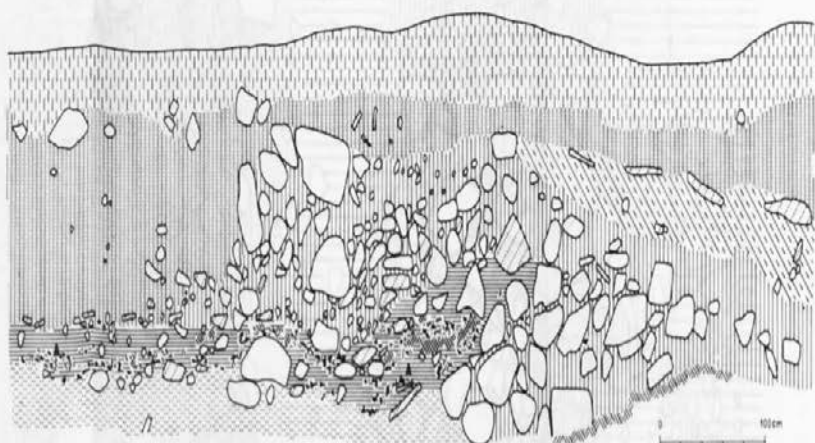

Sl. 1: Meč iz Strmca. Bron. 1 : 3.
Abb. 1: Schwert aus Strmec. Bronze. 1 : 3.

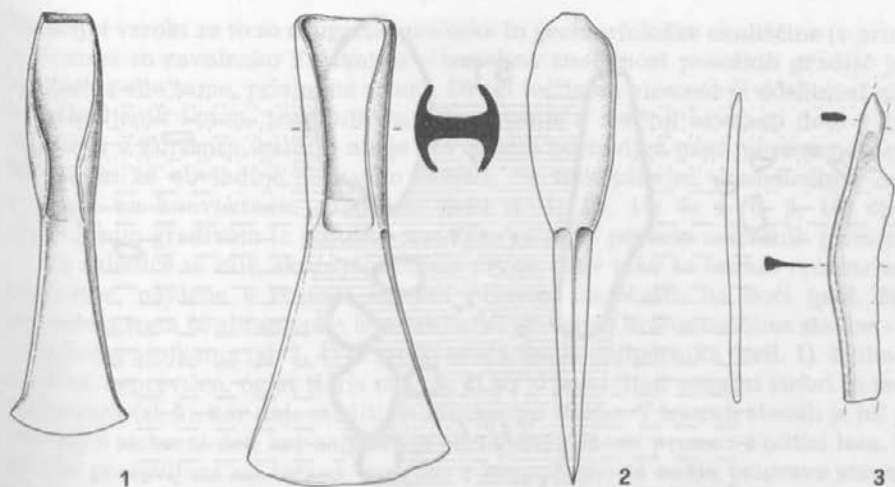
Pril. 1: Most na Soči. Tloris bronzastodobne stavbe s stojkami (S 1-3).

Beil. 1: Most na Soči. Grundriß des bronzzeitlichen Gebäudes mit Pfostenlöchern (S 1-3).

Pril. 2: Most na Soči. Presek plasti v območju bronastodobne stavbe. A - stavbišče.

Beil. 2: Most na Soči. Schichtendurchschnitt im Bereich des bronzezeitlichen Gebäudes. A - Baugelände.

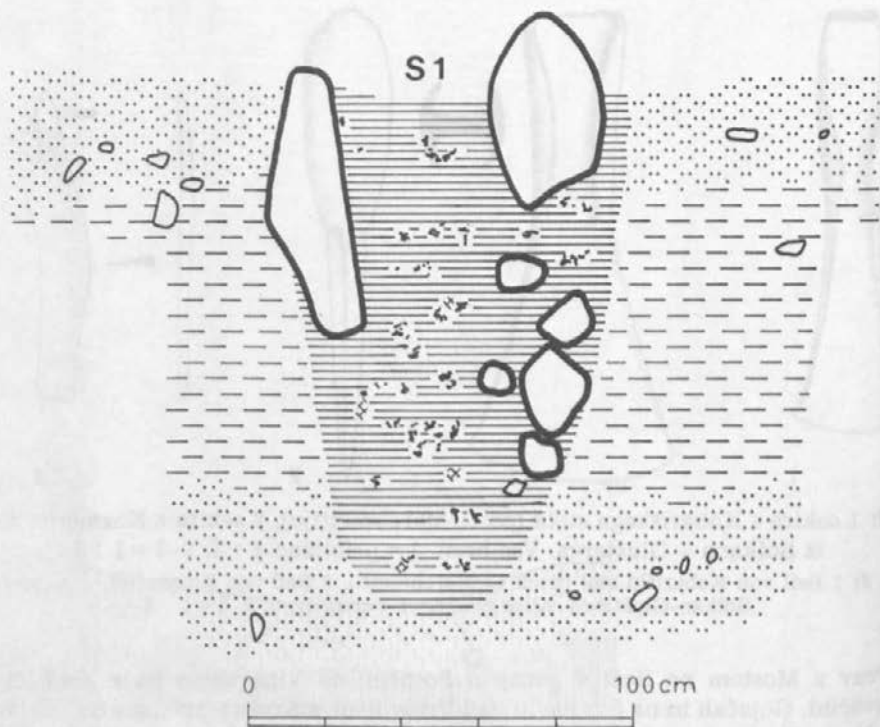
Sl. 2: 1 sekira s Kobariškega stola (po C. Marchesettiju), 2 sekira s Kozmeric, 3 nož iz Solkana – Gluštarca. Vse bron. 1 = približno 1 : 3; 2–3 = 1 : 3.

Abb. 2: 1 Beil von Kobariški stol (nach C. Marchesetti), 2 Beil von Kozmerice, 3 Messer aus Solkan-Gluštarca. Alles Bronze. 1 = etwa 1 : 3; 2–3 = 1 : 3.

Prav z Mostom na Soči v gornjem Posočju, na Vipavskem pa z gradišči pri Ajdovščini, Gojačah in na Sv. Pavlu nad Vrtovinom, s Kozmacem, pa s Sv. Katarino nad Novo Gorico in nekaterimi dolinskimi najdbami v Solkanu in v Lokah se je bistveno zgostila mreža bronastodobnih najdišč v Posočju. Ta nimajo podrobnih stratigrafskih razmejitev, vendar pa zavoljo večjih količin lončevine in iz nje izhajajočih objektivnih primerjav dajejo možnost in priložnost za dovolj podrobne kronološke odločitve in tudi za umevanje nekaterih bivanjskih prv.

Gradivo, gre izključno za lončevino, z omenjenih najdišč, odkrito vse po letu 1965, je, gledano povsem splošno, tipično kaštelirsko, zanj so najboljše in tudi najbližje primerjave na Krasu in v sosednji Furlaniji in še dlje v venetskem prostoru. Za ročaje različnih tipov – največ je trakastih (Gradišče nad Ajdovščino, t. 3: 13, 14; Most na Soči, t. 5: 3; 6: 1, 6) in cevastih (tubularni; Gradišče nad Ajdovščino, t. 3: 10, 11; Most na Soči, t. 6: 4, 7, 10, 13), za jezičasta prijemala z odtisom ali brez njega (Gradišče nad Ajdovščino, t. 2: 1–4, 6–12; Gojače, t. 3: 1, 7; Most na Soči, t. 6: 5, 8, 9, 12), plitve skledice (*ciotole carenate*) z navzven nagnjenim ustjem in cevastim ročajem na spodnjem, konveksnem delu (Gradišče nad Ajdovščino, t. 1: 13, 14; Most na Soči, t. 5: 4–6, 8, 10), pa za rebrast okras, gladek ali razčlenjen z odtisi (gladek: Gojače, t. 3: 3, 5; Most na Soči, t. 7: 1; 8: 1–5, 8; razčlenjen: Gojače, t. 3: 8; Gradišče nad Ajdovščino, t. 3: 12, 16–18; Most na Soči, t. 7: 4–6) je obilica primerjav po kraških kaštelirjih, na pr. na kaštelirjih Njivice,¹⁰ Griža,¹¹ Slivje,¹² v Furlaniji, npr. v Pozzuolu¹³ ali na gradišču Castions di Strada,¹⁴ v Posočju pa na kaštelirju Most – Ponte S. Quirino pri Čedadu.¹⁵

Na prvi pogled se zdi, da imajo posočska bronastodobna gradišča več sorodnosti in povezav na Krasu in v Furlanijo ter v Benečijo kot pa v Istro. Vsa obravnavana lončevina je po izgledu in po načinu izdelave t. i. kaštelirska, značilna za čas od srednje bronaste dobe (*bronzo medio*) do mlajše bronaste dobe (*bronzo recente*), torej

Sl. 3: Most na Soči. Prerez stojke 1 (S 1).

Abb. 3: Most na Soči. Querschnitt des Pfostenlochs 1 (S 1).

Bd Cl, 2 in D po srednjeevropski delitvi. Prav takšno datiranje najdišč v Posočju pa nosi v sebi dvoje pomembnih sporočil:

– povsem na novo postavlja začetke utrjenih naselbin (gradišč ali kaštelirjev) v Posočju najmanj v mlajšo bronasto dobo, če že ne morda na prehod iz srednje v mlajšo. To zagotovo ne velja za vsa posoška naselja, tako kot tudi vsa kraška v svojih koreninah niso bronastodobna.¹⁶ Zagotovo pa velja, da so, razen Mosta na Soči – pa še tu je med kaštelirsko stopnjo in kulturo žarnih grobišč še nepojasnjena praznina – gradišča v Gojačah, nad Ajdovščino, na Sv. Pavlu nad Vrtovinom (slednji je znova oživel v zgodnji antiki!) živela le svoj bronastodobni, kaštelirski vek in se niso nadaljevala v posoško železno dobo (prim. sl. 6);

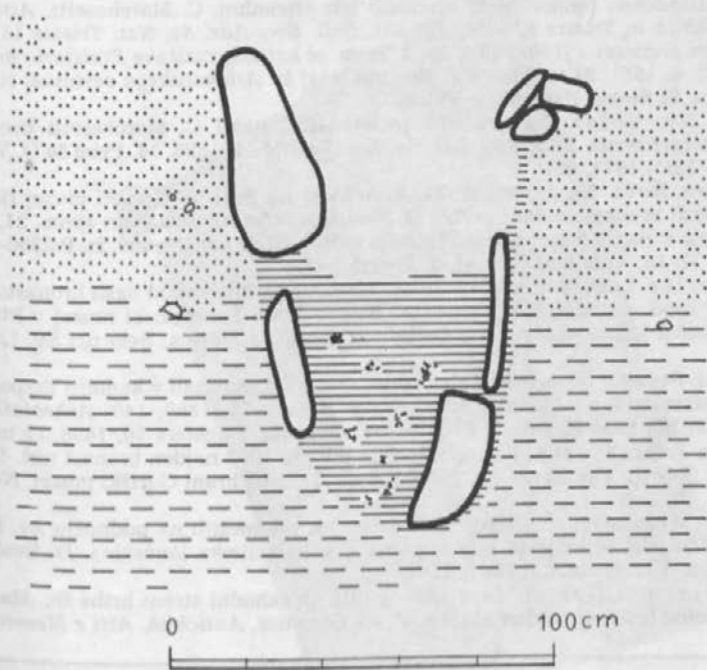
– do sedaj nabrana materialna zapuščina vključuje Posočje v okvire še ne povsem definirane kaštelirske kulture,¹⁷ katere matično ozemlje je Istra in tržaško – sežansko – goriški Kras, s posebno izrazito izraženo ločnico na prelomu kraške planote v Vipavsko dolino.

Že zavoljo tega zemljepisnega pojava ni moč Posočja preprosto vključiti v interesno območje kaštelirske bronastodobne kulture, pač pa mu je treba iskati znotraj nje posebno mesto. Ob upoštevanju kulturno geografske prelomnice med kaštelirskim Krasom in posoško Vipavsko dolino so za takšno opredelitev pri roki tudi različnosti pri nastajanju gradišč (to velja tudi za tolminski del Posočja).

Temeljni vzroki za to so drugačne geološke in geomorfološke okoliščine (v primerjavi s Krasom in ravninsko Furlanijo) – temeljna značilnost posoških gradišč je, npr., branjenje ene same, pristopne strani. Drugi ločitveni element je odsotnost gomil na izpostavljenih kotah, značilnih za pokopavanje v srednji bronasti dobi v Istri, na Krasu in v Furlaniji, katerih niz je kot mejnik postavljen prav na severnem obrobju Krasa, ki že obvladuje Vipavsko dolino. Pa tudi plitvim skodelicam s cevastim ročajem na konveksnem spodnjem delu (t. 1: 13, 14; 5: 4, 6, 8, 10) vsaj med objavljenim gradivom iz posoške soseščine ni najti povsem ustreznih primerjav.¹⁸

Te skledice so bile, skupaj z obiljem druge, prav tako za *bronzo recente* značilne lončevine, najdene v izraziti stavbni ruševini na Mostu na Soči (pril. 2), ki je pripadala trem še ohranjenim konstrukcijskim delom bronastodobne stavbe – dvema vogalnima stojkama (sl. 3, 4) in stojki središčnega podpornika (pril. 1). Njihova lega kaže na nepravilen, oglat tloris stavbe, ki so jo sestavljali vogalni stebri in središčni podpornik (sl. 5), kar daje misliti na štirikapno streho. V lesenih stenah je bil preplet zanesljiv sestavni del, kar zagotavlja ohranjeni glinasti premaz z odtisi lesa. Stavba je bila postavljena na teraso, vsekano v breg. Samo ta način priprave stavbišča in pa njegoa orientacija spominja na kasnejše železnodobno stavbarstvo v Posočju. Med obema zaenkrat še ni stičnih točk, pa čeprav je osrčje posoške železne dobe bilo obljudeno tudi v pozni bronasti dobi, v času kulture žarnih grobišč (*bronzo finale*, Ha A 1, 2 – Ha B 1–3), kar dovolj prepričljivo ilustrirajo najdbe iz Strmca,

S 2

Sl. 4: Most na Soči. Prerez stojke 2 (S 2).

Abb. 4: Most na Soči. Querschnitt des Pfostenlochs 2 (S 2).

Grgarja, Tolmina in Šempetra pri Gorici. Tudi ta čas se vedno bolj utemeljeno uokvirja v novo, zahodnoslovensko, posoško skupino kulture žarnih grobišč.

To pa je že snov posebne obravnave začetkov železne dobe v Posočju, njenega formiranja v KŽG in, to želim še posebej poudariti, razreševanja razmerij s kaštelirsko razvojno stopnjo in vzrokov za nenavadno oster prelom na spoju 2. in 1. tisočletja pr. Kr.¹⁹

Katalog

1. Strmec. Od tu hrani Naravoslovni muzej na Dunaju (inv. št. 23738) bronast meč. Najden je bil pri obdelavi polja na posestvu Štruklja, Strmec 32. Moser, *Mitt. Anthr. Ges. Wien* 14, 1884, 10. O meču prim. C. Marchesetti, *I castellieri preistorici di Trieste e della regione Giulia* (1903) 89, op. 1; K. H. Wagner, *Nordtiroler Urnenfelder*, Röm.-Germ. Forsch. 15 (1943) 157; S. Foltiny, *Ein Vollgriffschwert der Urnenfelderzeit von Fumarogo*, Provinz Sondrio, v: *Civiltà del Ferro* (1960) 587 s, sl. na str. 589: 2 a, b, c (Ha A, B); H. Müller-Karpe, *Die Vollgriffschwerter der Urnenfelderzeit aus Bayern*, Münch. Beitr. z. Vor- u. Frühgesch. 6 (1961) 18 (št. 19. Bovec), Taf. 16: 3 (bližnja varianta tipa Illertissen, Ha A 1-A 2). Strmec omenja med žarnogrobišnimi najdišči JV Alp S. Gabrovec, v: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) karta 3: 13. **Sl. 1.**

2. Kobariški stol. Naključna najdba bronaste plavutaste sekire. C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr. Sc. Nat. Trieste* 15, 1893, 319. Risbo sekire objavlja C. Marchesetti v *I castellieri preistorici* (1903) tav. 11: 14 (palstab di bronzo dal M. Stou presso Sedla). V *Arheoloških najdiščih Slovenije* (1975) 115 je kot najdišče pomotoma navedena Žaga. Prim. še O. Montelius, *Die vorklassische Chronologie Italiens* (1912) T. 9; U. Furlani, *Il ripostiglio di San Pietro presso Gorizia*, Trst 1983-1984 (rokopisna disertacija), 38 (plavutasta sekira z nenaznačeno peto, mlajša bronasta doba - bronzo recente). **Sl. 2: 1.**

3. Robič - Kovačeva (Turjeva) jama. Leta 1890 je v jami sondiral C. Marchesetti in našel bronastodobno lončevino in bronasto iglo (šivanko). C. Marchesetti, *Atti del Museo Civico di antichità in Trieste* 8, 1890, 32; isti, *Boll. Soc. Adr. Sc. Nat. Trieste* 15, 1893, 268; isti, *I castellieri preistorici* (1903) 89 s, op. 3. Prim. še katalog razstave *Preistoria nell' Udinese*, Udine, 16. 3.-3. 5. 1981, 51 in članek F. Bressan v tej št. *Arheološkega vestnika*. Najdbe hrani Museo Friulano di Storia Naturale v Vidmu.

Robič - Sv. Volar. Na gradišču je leta 1892 našel C. Marchesetti bronastodobno lončevino. C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr. Sc. Nat. Trieste* 14, 1893, 14. Prim. še D. Vuga, Robič, *Var. spom.* 17-19/1, 1974, 96.

4. Most na Soči. Na parceli št. 21, k. o. Most na Soči, je Goriški muzej (D. Svoljšak) leta 1975 raziskal bronastodobno stavbo. D. Svoljšak, *Most na Soči*, *Var. spom.* 21, 1977, 184 s (zmotna datacija v Ha C). Najdbe hrani Goriški muzej, Nova Gorica, inv. št. P 3350-3933. Izbor najdb na t. 3: 17-19; 4; 5; 6; 7 in 8; sl. 3-5; pril. 1-2.

5. Kozmerice. Leta 1915 so pri kopanju strelskih jarkov vojaki našli bronasto plavutasto sekiro. *Časop. zgod. narodop.* 21, 1926, 152. Sekiro hrani Pokrajinski muzej v Ptuj, inv. št. 3729. V inventarni knjigi je v rubriki izvor podatek: Kos Marica, Selo pri Sv. Luciji, 1915.¹ **Sl. 2: 2.**

6. Bodrež. Severno od zaselka Loga so pri gradnji ceste našli v kamniti razpoki bronasto sekiro in koničasto palico. Mahnič, *Mitt. Zentr. Komm.* 25, 1899, 145; *Arheološka najdišča Slovenije* (1975) 124 (pod Kanal). J. Szombathy, *Dnevnik, Büchlein* 50, 1898, 12 in 17.

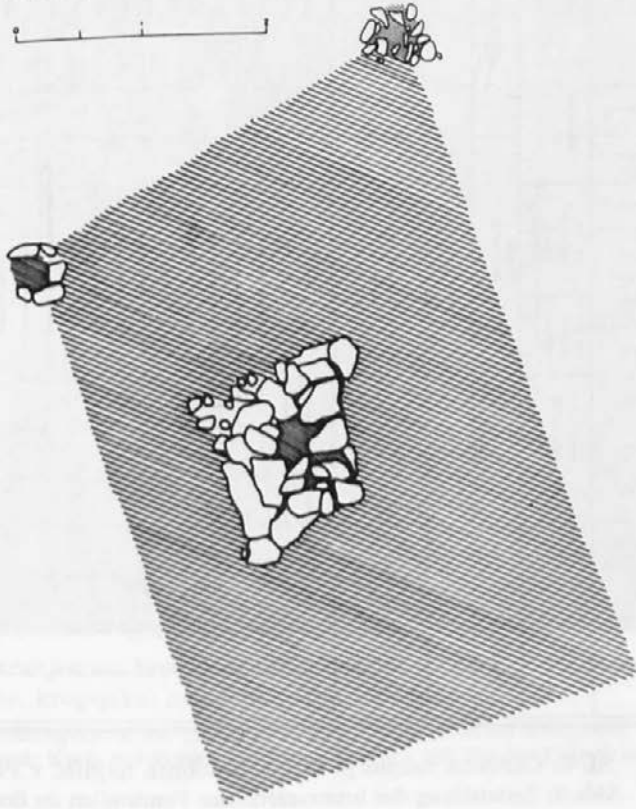
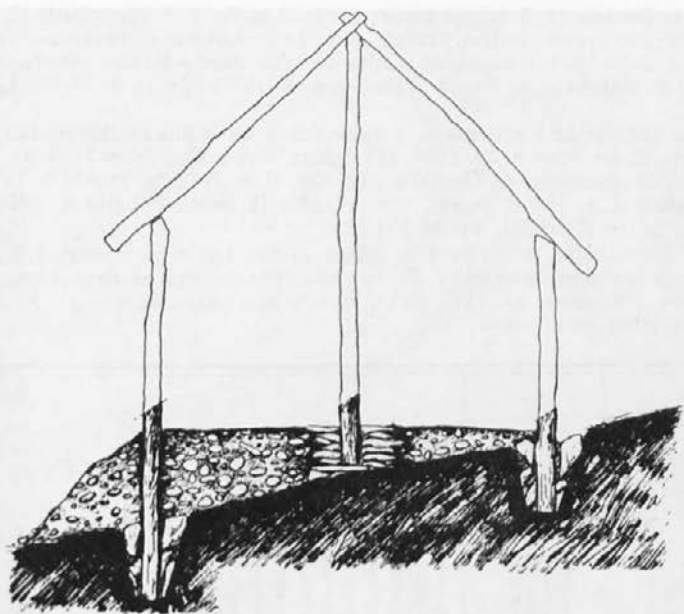
7. Solkan - Gluštarca. V strugi Soče je bil leta 1982 najden bronast nož. D. Svoljšak, Nova Gorica - Solkan, *Var. spom.* 26, 1984, 203; sl. 11. Nož hrani Goriški muzej, Nova Gorica, inv. št. P 4144. **Sl. 2: 3.**

Solkán - Meriševo, Čahlne, Ščedne. Na več mestih na podnožju Sv. Katarine in na skalnem rtiču nad cervkvi je bila najdena t. i. kaštelirska lončevina. D. Svoljšak, Nova Gorica - Solkan, *Var. spom.* 23, 1981, 226 s.

8. Šempeter pri Gorici. Leta 1867 je bila na zahodni strani hriba Sv. Marka (227 m) najdena več stotov težka zakladna najdba. F. co. Coronini, *Antichità, Atti e Memorie dell' i. r.*

Sl. 5: Most na Soči. Poizkus rekonstrukcije bronastodobne stavbe.

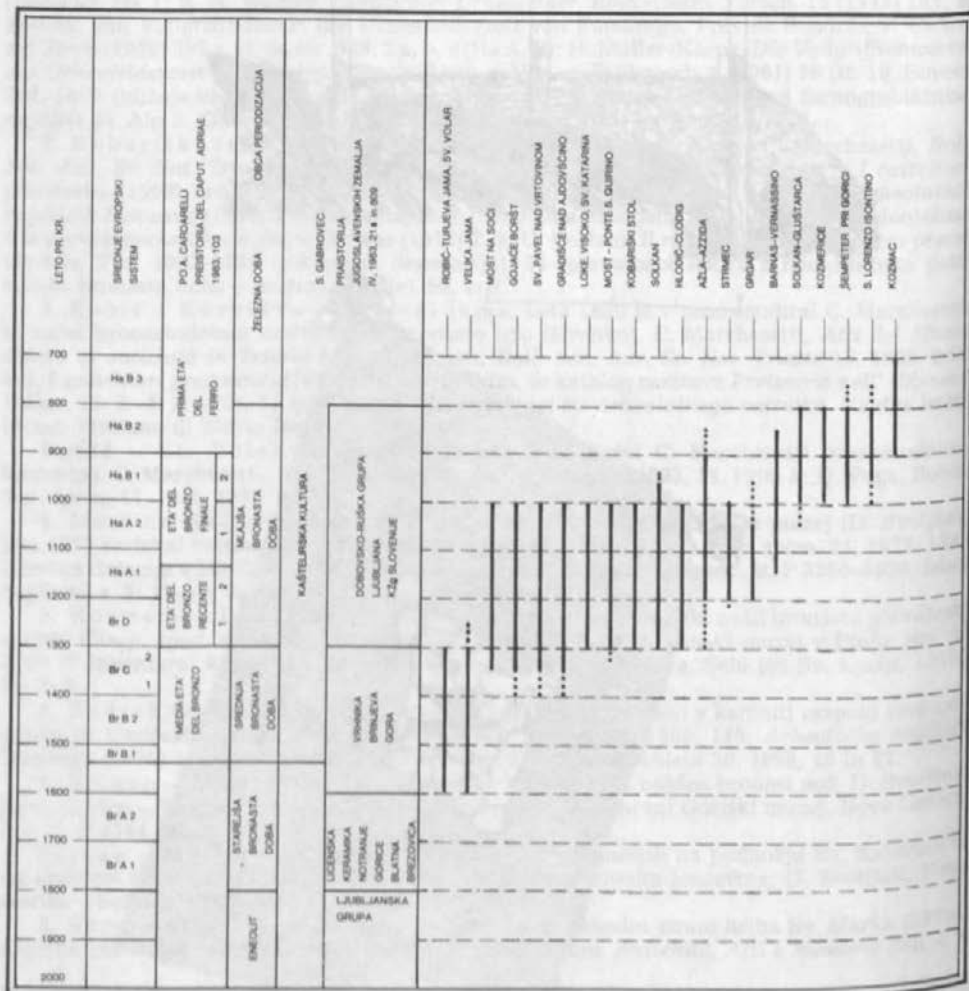
Abb. 5: Most na Soči. Rekonstruktionsversuch des bronzezeitlichen Gebäudes.

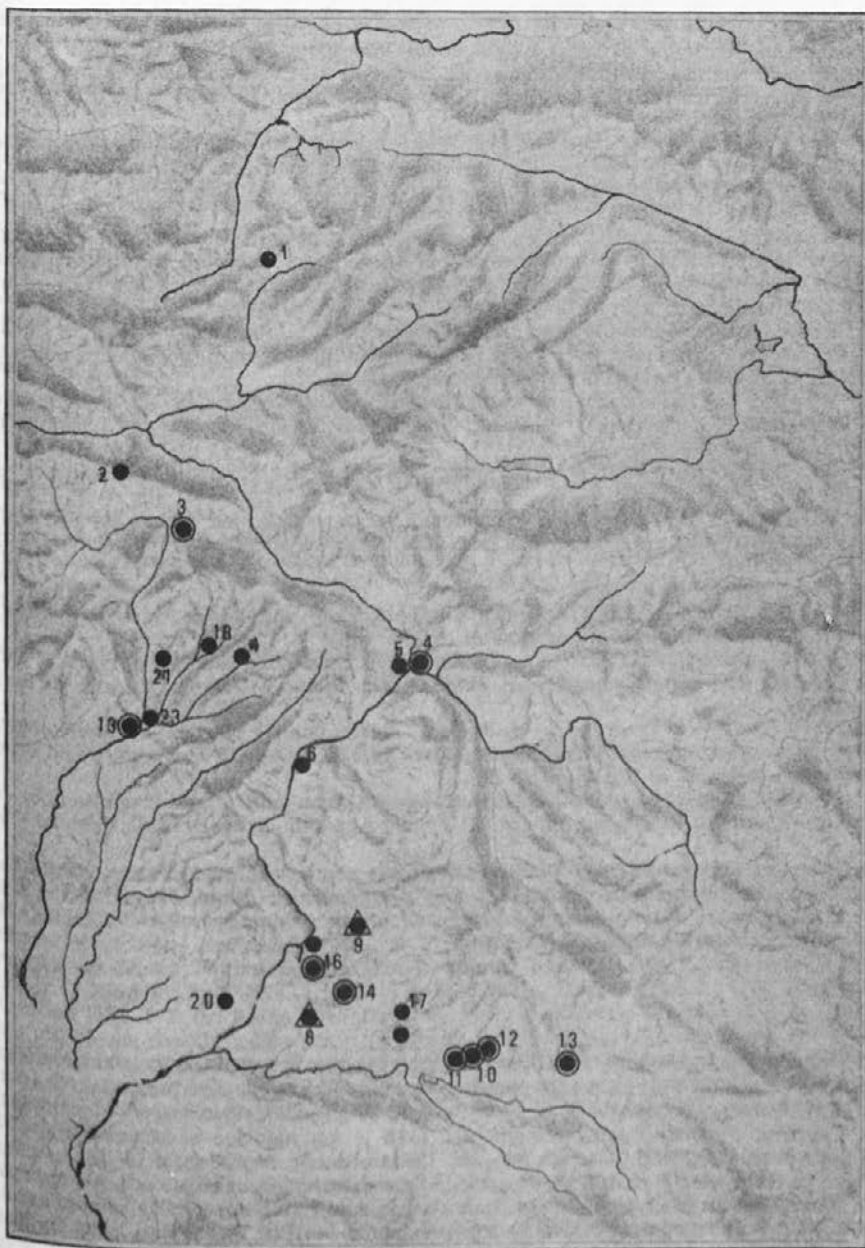
• Società agraria in Gorizia 22, 5. supplemento, 1867, 22 ss, fig. 9. Najpopolneje U. Furlani, *Il ripostiglio di San Pietro presso Gorizia, Tesi di laurea in protostoria euroasiatica*, Università degli studi di Trieste, 1983–1984 (rokopis; od mlajše bronaste dobe – bronzo recente do 6. stol. pr. n. š.). Prim. tudi S. Gabrovec, v: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) 79 s; sl. 9: 27, 28; karta 4: 1 (Ha B).

9. Grgar. Leta 1889 je bilo v Grgarju, v kamnolomu na ledini Podklanc, najdenih 14 bronastih spr. *Mitt. Zentr. Komm.* 16, 1890, 137 s; *Mitt. Anthr. Ges. Wien* 21, 1891, 11. Srpe je objavil U. Furlani, *Il ripostiglio di Gargaro, Atti Civ. Mus. St. Arte Trieste* 8, 1973–1975, 51 s. Prim še S. Gabrovec, v: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) 75; karta 4: 2 (Ha A 1). Srpe hrani Museo Provinciale v Gorici (Gorizia), inv. št. 234 MST.

10. Gojače. V gradišču na ledini Boršt je bila v sondah 4 in 5 ter v sondi 8, izkopani v »gomilo« (izkopavanja Goriškega muzeja; T. Knific), leta 1974 najdena bronastodobna lončevina. T. Knific, Gojače, *Var. spom.* 21, 1977, 283 s. Najdbe hrani Goriški muzej v Novi Gorici, inv. št. P 2808–2850. Izbor na t. 3: 1–9.

Sl. 6: Časovna razmerja bronastodobnih najdišč v Posočju.
Abb. 6: Zeitstellung der bronzezeitlichen Fundstellen im Sočagebiet.

Sl. 7: Karta razprostranjenosti bronastodobnih najdišč v Posočju. Pika: posamična najdba; krog-pika: naselbina; trikotnik-pika: zaklad.

Abb. 7: Verbreitungskarte der bronzezeitlichen Fundstellen im Sočagebiet.
 Punkt: Einzelfund; Kreis mit Punkt: Siedlung; Dreieck mit Punkt: Depotfund.

11. Gojače – Kozmac. Na prazgodovinskem gradišču je bilo leta 1985 najdene nekaj »kaštelirske« lončevine. J. Zavrtanik, Malovše, *Var. spom.* 28, 1986, 256 s. Leta 1986 je na gradišču izvedel manjša zaščitna izkopavanja Zavod za varstvo narave in kulturne dediščine Gorica iz Nove Gorice (Z. Harej, Gojače-Kozmac, *Var. spom.* 29, 1987, 237; druga polovica trajanja KŽG).

12. Sv. Pavel nad Vrtovinom. Leta 1966 je bilo odkritih nekaj odlomkov bronastodobne lončevine (sonda 9). D. Svovljšak, Sv. Pavel nad Vrtovinom, *Arh. vest.* 36, 1985, 220; t. 4: 57–63; 7: 113; 8: 140. Najdbe hrani Goriški muzej, Nova Gorica, inv. št. P 2199–2202; 2206; 2207/5, 6, 14; 2238.

13. Gradišče nad Ajdovščino. Z zaščitnimi izkopavanji (Goriški muzej; D. Svovljšak) leta 1966 v dolini z mlako je bilo odkrite obilo bronastodobne lončevine. D. Svovljšak, Gradišče nad Ajdovščino, *Var. spom.* 12, 1969, 82 s. Najdbe hrani Goriški muzej, Nova Gorica, inv. št. P 3026–3341. Izbor na t. 1; 2; 3: 10–16.

14. Loke. Bronastodobna (»kaštelirska«) lončevina je bila najdena na ledinah Pavlini in Kolenovca ter na ravnici med novo cesto Nova Gorica–Ajdovščina in pobočjem z vasjo Loke. Za Pavline B. Žbona Trkman, Loke, *Var. spom.* 26, 1984, 235.

15. Visoko. Na njivah južno od ceste Nova Gorica–Ajdovščina so bili najdeni odlomki grobe »kaštelirske« lončevine. D. Svovljšak, Visoko, *Var. spom.* 28, 1986, 247. Najdbe hrani Goriški muzej, Nova Gorica.

16. Sv. Katarina nad Novo Gorico. D. Svovljšak, Sv. Katarina, *Var. spom.* 17–19/1, 1974, 101 s.

17. Vitovlje – Sv. Peter. V vodovodnem jarku vzhodno od cerkve sv. Petra je bila najdena leta 1955 groba prazgodovinska lončevina. Neobjavljeno. Goriški muzej, Nova Gorica, inv. št. P 2717/1–3.

V Posočje (porečje Soče) sodijo še

18. Velika jama v dolini Arbone (Alberone). Prim. katalog razstave *Preistoria nell' Udinese* (1981) 50–52 in karto najdišč na str. 60 (št. 48).

19. Most – *Ponte San Quirino*. R. Gerdol, G. Stacul, Il castelliere di Ponte S. Quirino presso Cividale, v: *I castellieri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino*, Monogr. di Preist. 2 (1978) 65 ss.

20. *San Lorenzo Isontino*. U. Furlani, Testimonianze storiche ed archeologiche a Lucinico, Mossa, San Lorenzo Isontino, Capriva e Medea, *Marian e i pais dal Friul orientâl, Numero unico*, 1986, 42 ss; fig. 4, 5 (Ha B).

21. Hlodič (*Clodig*), plavutasta sekira z nenaznačeno peto (mlajša bronasta doba-bronzo recente). F. Anelli, Bronzi preromani del Friuli, *Atti dell' Accademia di Udine*, 1956, 47, tav. 13: 3.

22. Barnas (*Vernassino*), plavutasta sekira s poudarjeno peto (bronzo recente-finale). F. Anelli, Bronzi preromani del Friuli, *Atti dell' Accademia di Udine*, 1956, 39, tav. 13: 4.

23. Ažla (*Azzida*), bronast nož z valovitim rezilom (pozna bronasta doba). G. de Piero, *Il Friuli nella preistoria* (1985) 207 (št. 125).

¹ Za risbo in za dovoljenje za objavo se zahvaljujem kustosinji Pokrajinskega muzeja na Ptujju M. Tomanič-Jevremov.

² S. Gabrovec, Jugoistočnoalpska regija, v: *Praist. jugosl. zem.* 4 (1983) 21 ss.

³ Prim. S. Gabrovec, D. Svovljšak, *Most na Soči (S. Lucia)* I, Kat. in monogr. 22 (1983) sl. 15 na str. 22 (upoštevaja popravek za Nemški rut, ki je na karti označen previsoko v dolini Bače).

⁴ Za Šempeter pri Gorici prim. v opombi 8 navedeno delo U. Furlanija.

⁵ *Boll. Soc. Adr. Sc. Nat. Trieste* 13, 1892, 14; o. c. 15, 1893, 268.

⁶ Gradivo iz te jame hrani Museo di Storia Naturale v Vidmu (Udine, Italija) in je s

člankom F. Bressan v tej številki *Arheološkega* vestnika prvič strokovno objavljeno.

⁷ V *Arheoloških najdiščih Slovenije* (1975) 115 je kot najdišče navedena Žaga. V *Boll. Soc. Adr. Sc. Nat. Trieste* 15, 1893, 319 pa C. Marchesetti pravi: »Appresso a queste strade principali, altre secondarie congiungevano le singole località tra di loro, salendo fino sui pianori più elevati, come ci fanno fede i resti trovati a Pecina, a Monte S. Vito, a Lom, a Luico e perfino sul varco del Monte Stol, alto ben 1667 metri, che da Sedla nella valle del Natisone, conduce direttamente a Saga in quella dell' Isonzo, e d'onde possedo un bellissimo palstab di bronzo a piccole alette.« Tudi na tabli 11: 14 svoje knjige *I castellieri pre-*

istorici (1903) navaja kot mesto najdbe M. Stou presso Sedla!

⁸ U. Furlani, *Il ripostiglio di San Pietro presso Gorizia*, Tesi di laurea (rokopis), Trst 1983-1984, 38 s.

⁹ Prim. D. Svoljšak, *Tolmin*, Inv. Arch. Jug. 18 (Y 169-Y 178) (1974); najstarejši grobovi sodijo v stopnjo Ha B3 po kronologiji B. Teržan, N. Trampuž, Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine, *Arh. vest.* 24, 1973 (1975) 419 s in 436.

¹⁰ M. Moretti, Nivize, v: *I castellieri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino*, Monogr. di Preist. 2 (1978) 11 ss, fig. 1-10.

¹¹ Eadem, Monte Grisa: area inferiore, o. c., 41 ss, fig. 1-7.

¹² G. Stacul, Il Castelliere C. Marchesetti presso Slivia, nel Carso triestino (Scavo 1970), *Riv. Sc. Preist.* 27/1, 1972, 145 ss.

¹³ Pozzuolo del Friuli 1980 - Relazione preliminare (več avtorjev), *Atti Civ. Mus. St. Arte Trieste* 12/1, 1981, 37 ss.

¹⁴ S. Vitri, Alcuni dati recenti sugli insediamenti protostorici della alta pianura friulana, v: *Atti Civ. Mus. St. Arte Trieste*, Quaderno 13/1 (1983) 105 ss.

¹⁵ R. Gerdol, G. Stacul, Il castelliere di Ponte S. Quirino presso Cividale, v: *I castellie-*

ri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino, Monogr. di Preist. 2 (1978) 65 ss.

¹⁶ A. Cardarelli, Castellieri nel Carso e nell'Istria: cronologia degli insediamenti fra media età del bronzo e prima età del ferro, v: *Preistoria del Caput Adriae* (1983) 87 ss (prim. časovno razpredelnico na tav. 23). Prim še V. Karoušková-Soper, *The Castellieri of Venezia Giulia, North-eastern Italy*, BAR Internat. Ser. 192 (1983).

¹⁷ Prim. S. Gabrovec (op. 2) 46.

¹⁸ Po obliki so jim podobne skodelice iz Castions di Strada (S. Vitri [op. 14] fig. 6: 12) ali iz Pozzuola del Friuli (op. 13, fig. 9: 3). A. Cardarelli, o. c., tav. 19: 47 jih uvršča med tipične predmete 2. faze »bronzoo recente«, vendar so vse brez ročajev (primerek iz Castions di Strada ima na prelomu ostenja lunasto prijemalo). Vse skodelice z Mosta na Soči, pa tudi z Gradišča nad Ajdovščino pa imajo cevast ročaj; zaradi slabe stojnosti je zelo verjetno, da sta bila ročaja dva, nameščena simetrično.

¹⁹ Risbe načrtov, lončevine in meča so delo Snežane Tecco-Hvala, obe sekiri in nož pa je narisala Dragica Knific-Lunder. Obema se lepo zahvaljujem.

DAS SOČAGEBIET IN DER BRONZEZEIT

Zusammenfassung

Zu den bereits bekannten bronzezeitlichen Fundstellen im Sočagebiet (Strmec, Schwert vom Typ Illertissen [Abb. 1], Ha A1/A2; Kobariški stol, Lappenbeil [Abb. 2: 1], Robič-Turjeva jama, Keramik der älteren Bronzezeit, Bz A1,2, bronzo antico; Robič-Sv. Volar, bronzezeitliche Keramik; Kozmerice, Bronzebeil [Abb. 2: 2], Grgar, Depotfund von Bronzesicheln, Ha A1; Sempeter bei Gorica, Votivdepotfund, Ha B) kamen in den letzten Jahren neue Fundstellen hinzu (z.B. Most na Soči [Taf. 3: 17-19; 4-8], Tolmin, Gojače [Taf. 3: 1-9], Gradišče über Ajdovščina [Taf. 1-2; 3: 10-16], Sv. Pavel über Vrtovin, Kozmac bei Selo, Solkan [Abb. 2: 3], Loke), durch die das Besiedlungsbild in diesem bisher ziemlich leeren Raum am Rande des intensiv besiedelten Karstgebiets und Friaul (Abb. 7) nicht nur wesentlich vervollständigt wurde, sondern sie zugleich eine Möglichkeit genauere chronologischer Bestimmungen und besseren Verstehens einiger Wohnelemente (das Haus in Most na Soči [Abb. 3-5, Beil. 1-2]) gewährleisten.

Die neuesten Erkenntnisse weisen darauf hin, daß auch die Ringwälle im Sočagebiet (als Castellieri können sie nicht bezeichnet werden, da sie sich außerhalb des klassischen Gebiets der Castellieri in Istrien und im Karst befinden, und da sie sich in der Form und der Befestigungsart von ihnen unterscheiden; auch war die toponymische Benennung »kastelir« [slowenisch] im Sočagebiet nicht bekannt) vielleicht bereits am Ende der mittleren Bronzezeit (bronzoo medio, Bz B, C [Abb. 6]) im Entstehen waren, zweifellos aber in jüngerer Bronzezeit (bronzoo recente, Bz D), wie sich das in einem guten Ausmaß für die Castellieri in Istrien und im Karst (Slivje, Schicht 6, C¹⁴ 1440 ± 50), sowie auch in Friaul (Ponte S. Quirino, Pozzuolo del Friuli) bestätigt hat. Das Sočagebiet sollte aber auf keinen Fall einfach der Castellieri-Kultur der mittleren Bronzezeit angeschlossen werden: vielmehr sollte man im Rahmen dieser allgemeinen Bezeichnung die lokalen Besonderheiten anerkennen und die hiesigen Fundstellen in eine Sočagebiet-Variante der Castellieri-Kultur einschließen. Dafür sprechen nicht nur

einige logische geographische Abgrenzungen, wie z.B. einige sehr klar erscheinende kulturgeographische Trennbrüche zwischen dem Karst mit den Castellieri und dem Vipava-Tal im Soča-gebiet, oder die Unterschiedlichkeiten im Vergleich mit den Verhältnissen in der Ebene von Friaul, vielmehr bestätigt sich das vor allem in den typologischen Besonderheiten der Ringwallgestaltung und in einigen selbständigen Formen der materiellen Kultur, wo jedoch die Elemente und Bestandteile der istrischen und der Karstkultur überwiegend sind.

Ähnlich wie im Karstgebiet und in Friaul haben auch im Soča-gebiet einige Ringwälle bzw. Siedlungen (z.B. Gradišče über Ajdovščina, Gojače-Boršt, Sv. Pavel über Vrtovin) nur ihr mittell- und jungbronzezeitliches Leben durchgestanden (Abb. 6), der Kernraum der späteren Hallstatt-Kulturgruppe von Sv. Lucija wurde aber auch in der späten Bronzezeit durch eine Kulturgruppe besiedelt (Strmec, Ha A1/2; Tolmin Ha B2/3), die immer fester als die eigenständige westslowenische oder besser Soča-gebiet-Gruppe der Urnenfelderkultur bezeichnet wird (nebst den Kulturgruppen von Dobova-Ruše und Ljubljana), und die ununterbrochen in die Eisenzeit im Soča-gebiet fortgesetzt wurde.